



## طراحی و اعتبارسنجی مدل ساختاری عوامل مؤثر بر اشتباهی ریسک بر اساس پارادایم گرندد تئوری

میلاد نیکخواه<sup>۱</sup>

حسین بشکوه<sup>۲</sup>

حسین کاظمی<sup>۳</sup>

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۱۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۰۸

### چکیده

تحقیق حاضر درصدد طراحی و اعتبارسنجی مدل ساختاری عوامل مؤثر بر اشتباهی ریسک در بانک‌های پذیرفته شده در بورس براساس پارادایم گرندد تئوری بوده است. از این منظر داده‌های تحقیق از روی مصاحبه نیمه ساخت یافته از روی ۱۵ نفر از خبرگان حوزه حسابداری که با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله برفی (در گام اول) و نظری (گام دوم) انتخاب شده بودند؛ جمع‌آوری، تحلیل و با ۱۰۰ مفهوم و ۱۳ مقوله به اشباع نظری رسیده است. یافته‌های این تحقیق کیفی نشان داده است که براساس عناصر پارادایم گرندد تئوری استراوس و کوربین (۱۹۹۰)، شرایط علی شامل: عوامل سازمانی و بلوغ سازمانی، شرایط زمینه‌ای شامل: بسط و گسترش ارتباطات، شرایط مداخله‌ای شامل: وضعیت مدیریت ریسک، بهبود چارچوب اشتباهی ریسک، رویکردهای مناسب ریسک ریسک‌های مرتبط در بانک، قوانین و مقررات و نیز انتظارات نظارتی، پدیده یا مقوله محوری شامل: نظارت و بازخورد استراتژی ریسک، راهبردهای عمل/تعامل شامل: شیوه مدیریتی و پیامدها شامل: بالندگی سازمانی و تداوم فعالیت بوده است. به منظور اعتبارسنجی مدل برساخته شده و نتایج تحقیق از دو روش ارزیابی به شیوه ارتباطی و نیز روش ممیزی (تشخیصی) و برای پایایی سنجی از دو روش قابلیت تکرارپذیری و نیز قابلیت انتقال یا تعمیم‌پذیری استفاده شده است.

**واژه‌های کلیدی:** مدیریت ریسک، اشتباهی ریسک، پارادایم گرندد تئوری.

۱ گروه حسابداری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران. [miladnikkhhah19@gmail.com](mailto:miladnikkhhah19@gmail.com)

۲ گروه حسابداری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران. (نویسنده مسئول) [beshkooh@gmail.com](mailto:beshkooh@gmail.com)

۳ گروه حسابداری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران. [kazemiho@yahoo.com](mailto:kazemiho@yahoo.com)



## ۱- مقدمه

اشتهای ریسک بیانگر میزان ریسکی است که بانک حاضر به قبول آن جهت نیل به اهداف کسب و کار خود می‌باشد. ریسک‌های اساسی شامل ریسک‌های اعتباری، ریسک نقدینگی، ریسک‌های عملیاتی، ریسک‌های بازار (شامل ریسک تغییرات نرخ بهره و نرخ ارز) و ریسک شهرت می‌باشد. چارچوب اشتباهی ریسک محدودیت‌هایی را با توجه به وضعیت کفایت سرمایه، کفایت نقدینگی و ریسک‌های تمرکز، اعمال می‌کند. هدف نهایی کاهش نوسانات در درآمد بانک و حصول اطمینان از داشتن ساختار سرمایه ای و نقدینگی قوی در چرخه‌های اقتصادی و حفظ شهرت بانک می‌باشد. اشتباهی ریسک به طور سالانه توسط هیئت مدیره و با کمک واحد مدیریت ریسک مورد بازبینی قرار می‌گیرد (یاری و همکاران، ۱۴۰۰). حصول اطمینان از اجرایی شدن آن بر عهده هیئت مدیره می‌باشد. از آنجایی که مقوله‌ی ریسک پدیده‌ی قابل حذف نیست، بنگاه‌های تجاری سعی در ایجاد فرآیندها، روش‌ها و ابزارهایی به منظور مدیریت منطقی ریسک و نگهداری آن در سطوح قابل قبول، با توجه به اهداف کلان سازمان دارند. با وجود اینکه مدیریت ریسک مفهومی جدید در ادبیات مالی نیست، اما بحران‌های مالی سالهای اخیر و تاثیرات شگرف آن بر ورشکستگی شرکت‌ها و موسسات مالی بالاخص بانک‌ها اهمیت روزافزون آن را آشکارتر می‌نماید (سلیمانی و همکاران، ۱۳۹۹). مقدار مورد پذیرش ریسک باید توسط سازمان و براساس شرایط بازار و مهمتر از همه میزان ریسک قابل تحمل تعیین گردد. در نتیجه اشتباهی ریسک هسته‌ی اصلی راهکار جامع مدیریت ریسک را تشکیل داده و به عنوان یک معیار برای مقایسه وضعیت ریسک کلی در سازمان به کار می‌رود (یاری و همکاران، ۱۴۰۰). هدف اصلی مدیریت ریسک پیشینه سازی ارزش سهامداران است. کنترل‌های داخلی برای شرکت‌های پیچیده تر ضعیف تر است. از این رو، مدیریت یکپارچه ریسک واحد تجاری باید به لحاظ نظری از مزایای بیشتری برای شرکتها در این زمینه برخوردار باشد (حسینی و همکاران، ۱۴۰۱).

بررسی‌ها نشان می‌دهد که به هر اندازه، مدیریت در بسط و بکارگیری اسناد اشتباهی ریسک در حوزه‌های مختلف شرکت توانا تر باشد، فعالیت‌های بیشتری تحت پوشش فرایند مدیریت ریسک قرار گرفته و فرایندها و بخش‌های بیشتری از شرکت در پیشگیری و مقابله با ریسک‌ها درگیر می‌شوند (یاری و همکاران، ۱۴۰۰). در شرکت‌هایی که مدیریت نسبت به طراحی و استفاده از فرایندها و اسناد اشتباهی ریسک در فعالیت‌های مختلف از توانایی لازم برخوردار است، میزان قابل توجهی از ریسک شرکت کاهش یافته است؛ برعکس در شرکت‌هایی که نسبت به طراحی فرایندهای اشتباهی ریسک و بکارگیری اسناد اشتباهی ریسک در حوزه‌های مختلف فعالیت شرکت، اقدامات لازم انجام نشده است، در مدیریت ریسک‌های مرتبط با تداوم فعالیت، با چالش‌های بیشتری مواجه هستند شرکت‌ها استراتژی‌های خود را مبتنی بر ریسک‌ها و فرصت‌های محیط کسب و کار تدوین نموده و به صورت دوره‌ای استراتژی‌ها را متناسب با تغییرات محیط، به گونه‌ای مورد بازنگری قرار می‌دهند که بتوانند

ریسک‌ها را تا حد امکان کاهش داده و از فرصت‌ها برای خلق ارزش در شرکت، استفاده نمایند (یولاه<sup>۱</sup> و همکاران، ۲۰۲۲). برای دستیابی به این مهم، مدیریت بایستی از توانایی بکارگیری چارچوب‌های مناسب، به منظور بهینه‌سازی استراتژی‌ها و عملکرد شرکت برخوردار باشد. در این راستا، شرکت‌هایی که مدیران آنها از توانایی استقرار چارچوب مدیریت ریسک یکپارچه و یا بخش‌های با اهمیت و کلیدی آن مانند اسناد اشتباهی ریسک<sup>۲</sup> برخوردار هستند، در دستیابی به اهداف شرکت موفقیت بالاتری را بدست خواهند آورد. اشتباهی ریسک در سطح هیات‌مدیره، مقدار ریسکی است که سازمان با هدف خلق ارزش، مایل به پذیرش آن است. اشتباهی ریسک سازمان که با سند استراتژی و سند بودجه همراستا است، موجب یکپارچگی فعالیت‌های سازمان به منظور دستیابی به اهداف تعیین‌شده در سند‌های مذکور می‌شود (دزوارت<sup>۳</sup>، ۲۰۲۲).

یکی از مشکلات اساسی بانک‌های پذیرفته شده در بورس ناهمخوانی بین ریسک‌هایی که بانک‌ها با آن مواجه می‌شوند و ریسک‌هایی که هیئت‌مدیره نسبت به آنها آگاهی دارد، می‌باشد. این موضوع بسیار حیاتی است که هیئت‌مدیره و مدیرعامل، فهم دقیقی از اشتباهی ریسک داشته باشند و ریسک‌هایی را که در جهت کسب بازدهی تحمل می‌کنند، به خوبی بشناسند. به عبارتی دیگر، مدیریت و هیئت‌مدیره باید پیشتر، ظرفیت بانک‌های پذیرفته شده در بورس را برای تحمل ریسک بدانند و میزان ریسک قابل تحمل در شرایط فعلی و همچنین آتی خود را برای رسیدن به ظرفیت دلخواه به خوبی برآورد نمایند. این موضوع در واقع چیزی است که چارچوب اشتباهی ریسک برای بانک‌ها انجام می‌دهد و اطلاعات به شکلی در اختیار هیئت‌مدیره قرار می‌گیرد تا بصورت اثربخش و کارا تصمیمات مقتضی را انجام دهند. ایجاد اشتباهی ریسک کمک شایانی به استمرار مدیریت فعالیت‌های بانک‌های پذیرفته شده در بورس در سطح از پیش تعیین شده فعالیت‌ها می‌نماید آنچه مهم است، این است که تشخیص دهیم، انتخاب استراتژی‌ها و اهداف در بانک‌های پذیرفته شده در بورس مستلزم درک اشتباهی ریسک است. در حالیکه در اغلب اوقات بانک‌های پذیرفته شده می‌توانند ریسک بیشتری را تحمل کنند، اما با تدوین اشتباهی ریسک به مدیریت ریسک‌ها در سطح از پیش تعیین شده‌ای از ریسک‌ها پایبند می‌مانند.

بنابراین با توجه به مطالب فوق، هدف اصلی تحقیق حاضر واکاوی، تدوین و اعتبارسنجی مدل ساختاری عوامل مؤثر بر اشتباهی ریسک بانک‌های پذیرفته شده در بورس براساس پارادایم گردن‌تئوری بوده است. لذا پرسش اساسی تحقیق حاضر آن است که مدل ساختاری عوامل مؤثر بر اشتباهی ریسک بانک‌های پذیرفته شده در بورس چگونه است؟

<sup>1</sup> Ullah  
<sup>2</sup> Risk Appetite  
<sup>3</sup> de Zwart

## ۲- مروری بر مبانی نظری تحقیق

### بسط فضای مفهومی ریسک و مدیریت ریسک

اگرچه تفاوت‌های فراوانی در چگونگی تعریف ریسک وجود دارد، ولی تعریفی که در ادامه ارائه می‌شود، به‌طور مختصر ماهیت آن را نشان می‌دهد: ریسک یعنی احتمال متحمل شدن زیان. این تعریف شامل دو جنبه اصلی از ریسک است:

- مقدار زیان می‌بایست ممکن باشد؛
  - عدم اطمینان در رابطه با آن زیان نیز می‌بایست وجود داشته باشد (دورفی<sup>۱</sup>، ۲۰۱۸).
- بنابراین ریسک به شرایطی اطلاق می‌شود که بتوان به بازده‌های نامعلوم توزیع احتمالات ذهنی نسبت داد. به بیان دیگر، ریسک عبارتست از احتمال متفاوت بودن نرخ واقعی بازده با نرخ بازده مورد انتظار سرمایه‌گذار (کاوایمیثم، ۱۳۹۶).

با توجه به تعریف ریسک، مدیریت ریسک عبارت است از: فرآیندی که شخص تلاش دارد تا اطمینان یابد ریسکی که با آن مواجه است، همان ریسکی است که او فکر می‌کند یا تمایل دارد برای هدایت امور در مسیر دلخواه با آن مواجه شود (زرین، ۱۳۹۵). به بیان دیگر؛ مدیریت ریسک به عنوان یکی از راهکارهای شرکتها برای مقابله با نااطمینانی در محیط کسب و کار است که نقش مؤثری در حفظ و ارتقای کارایی و اثربخشی و در نتیجه، بهبود عملکرد شرکت دارد (عارف منش، ۱۴۰۱). هدف مدیریت ریسک، کنترل پیامدهای نامطلوب ناشی از تحمل ریسک و همچنین اطمینان یافتن از دستیابی به فواید پذیرش ریسک است. این امر مستلزم آن است که ریسک را شناسایی و برای مدیریت آن تصمیمات هوشیارانه اتخاذ کنیم (دمیرچی، ۱۳۹۶). مدیریت ریسک یک شرکت را قادر می‌سازد که به نحو بهتری ریسک‌های متداول فعالیت خود را اداره نماید، در نتیجه احتمال موفقیت را افزایش داده و احتمال شکست و عدم قطعیت در دست یابی به اهداف سازمان را کاهش می‌دهد (لی و همکاران، ۲۰۲۲).

### مفهوم و نقش اشتباهی ریسک

اصطلاحاتی چون اشتباهی ریسک، نوسان ریسک<sup>۲</sup>، فلسفه مدیریت ریسک و فرهنگ ریسک، موضوعات نوین و بالاهمیتی هستند که در مدل مدیریت ریسک یکپارچه<sup>۳</sup> (ERM) کوزو، مورد بررسی قرار گرفته‌اند (پاسچ، ۲۰۲۰). در مقایسه با مدیریت ریسک سنتی که تلاش می‌نماید هر یک از ریسک‌ها را در مسیر خاص خود و جدا از فرایند مدیریت سایر ریسک‌ها، مدیریت نماید و به اصلاح مدیریت ریسک‌ها را سیلویی در نظر می‌گیرد، مدیریت

<sup>۱</sup>- DOROFFE

<sup>۲</sup>- Risk Teloranc

<sup>۳</sup>- Enterprise Risk Management

ریسک یکپارچه<sup>۱</sup> (ERM)، مجموعه ریسک‌های یک شرکت را در کنار هم و به روشی جامع و یکپارچه، مورد بررسی قرار می‌دهد (لاسون و همکاران، ۲۰۱۷). این روش مدیریت ریسک، به منزله بخشی از استراتژی کلی کسب و کار در نظر گرفته شده است و یکی از اهداف اصلی آن، افزایش ارزش سهامداران است (پاسچ، ۲۰۲۰). فلسفه اصلی کوزو، در تدوین مجموعه مدیریت ریسک یکپارچه، بر این مطلب استوار است که ارزش ناشی از فعالیت‌های شرکت زمانی حداکثر می‌شود، که مدیریت مجموعه‌ای از استراتژی‌ها را برای ایجاد توازن مطلوب بین بازده و ریسک‌های مرتبط بکار برده و به منظور دستیابی به اهداف، منابع سازمان را به طور موثر و کارآمد بکار گیرد (پاسچ، ۲۰۲۰). اشتباهی ریسک و سطوح تحمل ریسک مولفه‌های حیاتی برای برنامه موثر مدیریت ریسک سازمان هستند (پاسچ، ۲۰۲۰). کوزو، اخیراً رهنمود جدیدی در مورد چگونگی اینکه شرکت‌ها می‌توانند با تعیین و تدوین اشتباهی ریسک، تصمیم‌گیری‌های خود در انجام فعالیت‌های سازمان را بهبود دهند ارائه کرده است (ز، خی و کوانگ، ۲۰۲۰). این موضوع، به ویژه در بازارهای مبهم و پیچیده‌ی امروز، بسیار حائز اهمیت شده است.

### چارچوب اشتباهی ریسک

چارچوب اشتباهی ریسک، رویکردی شامل خط مشیها، فرآیندها، کنترلها، سیستمها و رویهها، بیانیه، اشتباهی ریسک، حدود ریسک، و بیان نقشها و مسئولیتهای افرادی است که پیاده سازی و نظارت بر چارچوب اشتباهی ریسک را سرپرستی می‌کنند. توسعه و تدوین چارچوب اشتباهی ریسک مؤثر فرآیندی تکرار شونده و تکاملی است. چارچوب اشتباهی ریسک شامل فرآیندهای تدوین استراتژی، توسعه برنامه‌های کسب و کار و مدلها و سیستم‌های اندازه گیری و تجمیع ریسک می‌شود که باید بتواند ظرفیت ریسک، اشتباهی ریسک، حدود ریسک، و پروفایل ریسک را برای طبقات کسب و کار و نهادهای قانونی مربوطه و و نیز ارتباطات با نهادهای قانونی را در نظر بگیرد (قره خانی، ۱۳۹۴).

سه عنصر کلیدی در یک چارچوب برای تنظیم گزاره‌های اشتباهی ریسک وجود دارند: ریسک‌هایی را بیان می‌کند که قابل قبول یا بر اساس استراتژی هستند و سازمان قصد پذیرش آنها را دارد، زیرا ریسک پذیرفته شده به طور مناسب جبران می‌شود. سطوح تحمل ریسک و ساختارهای حدود یعنی حدود مصرف و حدود ارزش در معرض خطر و حدود تمرکز برای این ریسک‌ها تعیین می‌شود. بیان ریسک‌هایی که نامطلوب یا خارج- استراتژی هستند و باید از آنها اجتناب شود و برای آنها سطح تحمل صفر/ حداقلی باید تعیین گردد. اینها ریسک‌هایی هستند که هیئت مدیره و مدیریت ارشد هیچ اشتباهی برای پذیرش آنها ندارد (به عنوان مثال، حداقل استانداردها برای استفاده از کارمندان و ماموران خارج از شرکت، عدم اشتها برای سرمایه‌گذاری در کشورهای پر ریسک خاص).

<sup>۱</sup> . Enterprise Risk Management

تعریف پارامترهای استراتژیک، مالی و عملیاتی برای فراهم نمودن چارچوبی که درون آن مدل کسب و کار شرکت اجرا شود. پارامترها ممکن است به صورت اهداف، محدوده‌ها، حداقل‌ها و سقف‌ها بیان شوند و زمینه‌ای برای تدوین سطوح تحمل ریسک و ساختار حدود فراهم نمایند. این پارامترها شامل پارامترهای ریسک استراتژیک (به عنوان مثال، پیگیری محصولات جدید، برنامه‌های اجاره کردن و فعالیتهای ادغام و تملک، پارامترهای ریسک مالی) به عنوان مثال، حداکثر سطح قابل قبول زیان یا تغییر عملکرد شامل تغییرپذیری سود هر سهم، بازده دارایی‌ها یا بازده دارایی سرمایه گذاری شده، نسبت بدهی به حقوق صاحبان سهام هدف و پارامترهای ریسک عملیاتی هستند.

علاوه بر این، راهنمای ISO۷۳، سال ۲۰۰۹ اشاره می‌کند که ذینفعان نیز هر کدام دارای «تمایل برای تحمل ریسک» هستند (گانگ و همکاران، ۲۰۲۱). علاوه بر استراتژیها و اهداف استخراج شده توسط نگرش ریسک مدیریت و هیئت مدیره سازمان، سایر ذینفعان داخلی و خارجی آن نیز در مورد سطح یا مقدار ریسکی که سازمان باید بپذیرد نگرشهای مختلفی دارند. شناخت نگرشهای ریسک مختلف ذینفعان داخلی و خارجی سازمان می‌تواند بر اینکه سازمان چگونه بیانیه‌های اشتباهی ریسک خود را با انتظارات این ذینفعان متعادل می‌کند، تأثیر بگذارد. همچنین هنگام تعیین اشتباهی ریسک، منافع سایر طرفین مربوطه در دستیابی به اهداف شرکت نیز باید مدنظر قرار بگیرد، زیرا اهداف یک شرکت مستقیماً به برآورده شدن نیازها و انتظارات ذینفعان مختلف (نظیر، سهامداران، بیمه گذاران) مربوط است (قره خانی، ۱۴۰۰).

### فرآیند اشتباهی ریسک

یکی از مراحل اصلی پرواه پیاده‌سازی مدیریت ریسک سازمانی، تعیین اشتباهی ریسک است. شرکت باید موضع خود در قبال ریسک را در بیانیه اشتباهی ریسک مشخص کند. سازمانی با اشتباهی ریسک تهاجمی می‌تواند اهداف تهاجمی تعیین کند، درحالیکه سازمانی که ریسک گریز است با اشتباهی کمی که برای ریسک دارد، ممکن است اهداف محافظه کارانه‌ای را تعیین کند. همچنین باید اشتباهی مختلفی برای هر یک از حوزه‌های مختلف کسب و کار وجود داشته باشد (بکارت<sup>۱</sup> و همکاران، ۲۰۲۲). منابعی که در تعیین اشتباهی ریسک مورد استفاده قرار می‌گیرند شامل معیارهای توانگری مالی، طرح استراتژیک کسب و کار، سود آوری، سناریوهای تنش، گزارش پایش ریسک، پروفایل نقدینگی، بودجه چندین ساله، حوادث، استراتژی اشتباهی ریسک برای سایر شرکتها، خسارت، ارزیابی رتبه بندی اعتباری، انواع مشتریان، رشد و روند هدف در بازار، اهداف سهم بازار و چشم اندازه‌های رقابتی هستند. مراحل تعیین چارچوب اشتباهی ریسک به قرار زیر است (قره خانی، ۱۳۹۴):

<sup>1</sup> Bekaert

- مرحله ۱: تعیین زمین اشتباهی ریسک  
 مرحله ۲: تعیین اهداف استراتژیک سازمانی  
 مرحله ۳: یکپارچه کردن اشتباهی ریسک با استراتژی‌های کسب و کار و مدیریت سرمایه  
 مرحله ۴: بیان اشتباهی ریسک در حدود عملیاتی  
 مرحله ۵: تعیین آستان‌های ریسک  
 مرحله ۶: تصویب و اطلاع رسانی بیانیه اشتباهی ریسک در داخل و خارج سازمان  
 مرحله ۷: نظارت و بهبود اشتباهی ریسک  
 مرحله ۸: پایش و گزارش دهی حدود ریسک و سطح تحمل ریسک

### ۳- مروری بر پیشینه تجربی تحقیق

مرور و واکاوی تحقیقات گذشته مرتبط با موضوع تحقیق به شرح ذیل بوده است:

یاری و همکاران (۱۴۰۰) به بررسی اشتباهی ریسک، ریسک تداوم فعالیت، توانایی و پاسخگویی مدیریت پرداختند. نتایج نشان داد به هر اندازه، مدیریت در بسط و بکارگیری اسناد اشتباهی ریسک در حوزه‌های مختلف شرکت توانا تر باشد، فعالیت‌های بیشتری تحت پوشش فرایند مدیریت ریسک قرار گرفته و فرایندها و بخش‌های بیشتری از شرکت در پیشگیری و مقابله با ریسک‌های تداوم فعالیت درگیر می‌شوند.

سلیمانی (۱۳۹۹) به بررسی تطبیقی چارچوب بیانیه اشتباهی ریسک در صنعت بانکداری و بانک‌های ایرانی پرداخت. نتایج نشان داد اشتباهی ریسک هسته‌ی اصلی راهکار جامع مدیریت ریسک را تشکیل داده و به عنوان یک معیار برای مقایسه وضعیت ریسک کلی در سازمان به کار می‌رود. از آنجایی که اهداف بیانیه‌ی اشتباهی ریسک و حدود تحمل اشتباهی ریسک، توسط هیئت‌مدیره هر بانک تعیین و ابلاغ می‌گردد، لازم است تعدیلات مورد نیاز در این حوزه بر مبنای اهداف کلان بانک تعیین گردد.

قره‌خانی (۱۳۹۶) به بررسی ارائه چارچوب اشتباهی ریسک بعنوان ابزاری برای تعیین حدود تحمل ریسک موسسات بیمه پرداخت. نتایج نشان داد اگر اشتباهی ریسک یا سطوح تحمل ریسک موسسات بیمه به درستی تعیین نشود ممکن است منجر به عدم نیل به اهداف و تحمل خسارتهای قابل توجه و در نهایت ورشکستگی شود.

صادقی و صادقی (۱۳۹۵) به بررسی بیانیه اشتباهی ریسک برای موسسات مالی و اعتباری با تاکید بر ریسک‌های بازار و عملیاتی پرداختند. نتایج نشان داد بسیاری از ورشکستگی‌های سیستم بانکی از تجمع ریسک‌های تشخیص داده نشده در طول زمان و در انتها عبور از آستانه تحمل سیستم اتفاق می‌افتد.

رضایی و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی رابطه توانایی مدیریت با اجزاء مدیریت ریسک یکپارچه پرداختند. نتایج نشان دادند که تأثیر توانایی مدیریت بر مدیریت ریسک یکپارچه مثبت و معنادار بوده است ولی تأثیر توانایی مدیریت بر اجزاء مدیریت ریسک، ریسک استراتژی، قوانین و مقررات، عملیاتی و گزارشگری به تنهایی تأثیرگذار نبوده و تنها بر مدیریت ریسک عملیاتی تأثیر مثبت و معنادار داشته است.

خسرویانی و حیدرپور (۱۴۰۱)، در تحقیقی کارایی شبکه های عصبی مصنوعی را در پیش بینی ریسک نقدینگی برای همه بانکهای دولتی آزمون نمودند که نتایج این پژوهش نشان داد با استفاده از اطلاعات حسابداری و با به کارگیری شبکه عصبی طراحی شده می توان ریسک نقدینگی بانکهای دولتی را پیش بینی کرد.

چن، پودولسکی و ویراراگوان (۲۰۱۵) نشان دادند که توانایی مدیریت بر سطح ریسک پذیری شرکت تاثیر معنی داری دارد. آنها با بررسی شاخص های متعدد نشان دادند که مدیران توانا تر، توانسته اند به منظور دستیابی به اهداف شرکت، ریسک های بالاتری را مدیریت نمایند. در واقع، مدیران توانا با گسترش ابزارهای مدیریت ریسک در شرکت، سطوح بالاتری از ریسک را پذیرفته و مدیریت نموده اند (چن و همکاران، ۲۰۱۵).

رحمان، نیلسن، خان و انکاما (۲۰۲۰) نشان دادند که هوش و پیشینه آموزشی، شاخص های اصلی در تعیین سطح توانایی مدیران هستند. در واقع، مدیران توانا در طراحی سطوح بالاتری از اشتباهی ریسک و مدیریت ریسک های بالاتر نسبت به سایر مدیران، عملکرد مناسب تری از خود نشان دادند (نقل از اسزورگ و دروتز، ۱۹۹۱؛ یاری و همکاران، ۲۰۲۲).

ونگ، ژئو و چنگ (۲۰۱۳) نشان داده اند که بین سوابق تحصیلی مدیران شرکت ها و ریسک پذیری شرکت ها در چین رابطه منفی و معنی داری وجود داشته است. نتایج این مطالعه نشان داده است که مدیران با سوابق تحصیلی بالاتر نسبت به سایر مدیران، محتاطانه تر عمل نموده اند (وانگ و همکاران، ۲۰۱۳).

بیکر و وارگلر (۲۰۰۲) نشان می دهند توانایی مدیریت در تعیین مناسب سطح اشتباهی ریسک متناسب با شرایط محیطی، موجب کاهش ریسک تداوم فعالیت می شود. در واقع مطالعه ایشان نشان داده است که مدیران توانا با درک شرایط محیطی، ریسک تداوم فعالیت شرکت را کاهش داده اند.

میو و همکاران<sup>۱</sup> (۲۰۲۲) به بررسی ارتباطات اشتباهی ریسک بانک و ریسک پذیری: نقش کلیدی گزارش های یکپارچه پرداختند. نتایج این تحقیق نشان داد که بانک هایی که ریسک پذیری بالاتری را نشان می دهند، افشای بیشتری را ارائه می دهند. علاوه بر این، مشخص شده است که ریسک پذیری، مستقل از زمینه ای که بانک ها در آن فعالیت می کنند، نقش میانجی بین پذیرش نوع خاصی از گزارش - گزارش یکپارچه - و افشای اشتباهی ریسک ایفا می کند. نتایج همچنین نشان می دهد که ریسک پذیری در بانک هایی که گزارش یکپارچه را اتخاذ می کنند کمتر از بانک های همسان است.

فاتو و همکاران<sup>۲</sup> (۲۰۲۲) به بررسی ارزیابی رابطه بین اشتباهی ریسک، رقابت و عدم اطمینان (آیا اوراق قرضه قابل تبدیل احتمالی ریسک پذیری بانک ها را افزایش می دهد؟) پرداختند. هدف پژوهش پاسخ به این سوال است که آیا اوراق قرضه قابل تبدیل احتمالی اشتباهی ریسک بانک ها را افزایش می دهد. نتایج نشان می دهد که رقابت و عدم اطمینان تأثیر مثبت قوی بر رفتار اشتباهی ریسک دارد. نوسانات اقتصادی بالاتر تأثیر اوراق قرضه قابل تبدیل احتمالی را بر ریسک پذیری تقویت می کند.

<sup>۱</sup> - Mio et al

<sup>۲</sup> - Fatou et al



تاکی و همکاران (۲۰۲۱) به بررسی اثرات اشتباهی ریسک و فشار اجتماعی بر رفتار گزارشگری مالی تهاجمی پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که تعامل ریسک پذیری شرکت و فشار اجتماعی بر تمایل مدیران مالی به گزارشگری مالی تهاجمی تأثیری ندارد.

آکداغ و همکاران<sup>۱</sup> (۲۰۲۰) به بررسی اثرات نوسانات در بین شاخص‌های اشتباهی ریسک پرداختند. نتایج به دست آمده از این مطالعه یک رابطه علی یک طرفه را نشان می‌دهد که از اثرات نوسانات به سمت شاخص اشتباهی ریسک در حال اجرا است. این استنتاج علیت نیز به طور جداگانه در کوتاه مدت، میان مدت و بلندمدت مشاهده می‌شود.

ماره<sup>۲</sup> (۲۰۱۹) به بررسی اصول چارچوب اشتباهی ریسک عملیاتی برای یک بانک (مورد مطالعه: آفریقای جنوبی) پرداخت. نتایج نشان داد که اکثر اصول شناسایی شده برای یک چارچوب اشتباهی ریسک‌پذیری عملیاتی برای یک بانک آفریقای جنوبی مهم و حیاتی تلقی می‌شوند، اگرچه برخی هنوز به طور کامل اجرا نشده‌اند.

فاتح گل<sup>۳</sup> (۲۰۱۹) به بررسی رابطه بین حق بیمه سوآپ پیش فرض اعتبار و اشتباهی ریسک با توجه به انواع سرمایه‌گذاران: شواهدی از بورس اوراق بهادار ترکیه پرداختند. در این مطالعه، از بین تمامی متغیرهای مستقل مرتبط با ریسک اشتها، ریسک‌پذیری سرمایه‌گذاران خارجی و سرمایه‌گذاران داخلی نتایج معنی داری از نظر تبیین حق بیمه ارائه کرد. همبستگی معنادار و منفی بین شاخص ریسک‌پذیری با توجه به هر یک از سه نوع سرمایه‌گذار و حق بیمه وجود دارد. از این رو، مشخص شد که اگر ریسک اشتها افزایش یابد، حق بیمه سوآپ پیش فرض اعتبار کاهش می‌یابد.

برینک و همکاران<sup>۴</sup> (۲۰۱۸)، به بررسی اثرات اشتباهی ریسک سازمانی و فشار اجتماعی بر رفتار گزارشگری مالی تهاجمی پرداختند. این مطالعه از آزمایشی برای بررسی نحوه ترکیب بیانیه ریسک‌پذیری سازمان محافظه کارانه در مقابل تهاجمی (و منبع فشار اجتماعی) فشار انطباق از طرف همتا در مقابل فشار اطاعت از طرف مافوق) برای تأثیرگذاری بر رفتار گزارشگری مالی تهاجمی حسابداران مدیریت استفاده می‌کند. نتایج نشان داد فشار یک مافوق ممکن است اثربخشی ریسک‌پذیری محافظه‌کارانه را کاهش دهد.

در یک جمع بندی کلی می‌توان چنین گفت که پیشینه‌های تحقیق در حوزه اشتباهی ریسک در بانک‌ها تحقیقات انگشت شماری را از یک طرف نشان می‌دهند. از سوی دیگر، مطالعه پژوهش‌ها در این حوزه نشان داد که در زمینه اشتباهی ریسک مطالعات زیادی در سازمان‌های دیگر انجام شده است، اما پژوهشی مبنی بر

<sup>۱</sup> - Akdag et al

<sup>۲</sup> - Mare

<sup>۳</sup> - Fettahoğlu et al

<sup>۴</sup> - Brink et al

تدوین مدل ساختاری عوامل مؤثر بر اشتباهی ریسک در بانکهای پذیرفته شده در بورس را بسنجد، صورت نگرفته است.

#### ۴- روش تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ ماهیت پژوهش در زمره تحقیقات اکتشافی؛ به لحاظ نوع پژوهش کاربردی و به لحاظ راهبرد تحقیق کیفی و از نوع نظریه داده بنیاد<sup>۱</sup> براساس مدل پارادایمی استراوس و کوربین (۱۹۹۰) که یک رهیافت نظام مند است، استفاده شده است. این روش یک سلسله رویه‌های سیستماتیک را به کار می‌گیرد تا نظریه‌ای مبتنی بر استقرار درباره پدیده مورد نظر ایجاد کند. یافته‌های تحقیق دربرگیرنده تنظیم نظری واقعیت تحت بررسی است نه یک سلسله ارقام یا مجموعه‌ای از مطالب که به یکدیگر وصل شده باشند. هدف نظریه‌پردازی داده بنیاد ساختن و پرداختن نظریه‌ای است که در زمینه مورد مطالعه صادق و روشنگر باشد. این استراتژی پژوهش بر سه عنصر: مفاهیم، مقوله‌ها و گزاره‌ها استوار است. هدف عمده این نوع نظریه‌پردازی تبیین یک پدیده از طریق مشخص کردن عناصر کلیدی (مفاهیم، مقوله‌ها و گزاره‌ها) آن پدیده و سپس طبقه‌بندی روابط این عناصر درون بستر و فرآیند آن پدیده است. به عبارت دیگر، هدف آن حرکت از جزء به کل بدون از دست دادن توجه به محور اصلی بررسی است (کوربین و استراوس<sup>۲</sup>، ۱۹۹۰). علاوه بر آن؛ مدل پارادایمی استراوس و کوربین (۱۹۹۰) مبتنی بر شناسایی عناصر شش گانه: شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌ای، راهبردهای کنش/ واکنش، پیامد و پدیده محوری و ارتباط بین آنهاست. به اعتقاد استراوس و کوربین (۱۹۹۰) کاربرد این مدل پژوهشگر را قادر می‌کند تا درباره داده‌ها به طور منظم بیندیشد و آنها را به هم مرتبط کند.

بنابراین در این تحقیق با استفاده از مصاحبه نیمه ساخت یافته نسبت به گردآوری داده با رجوع به ۱۵ نفر از خبرگان حسابداری در دو بخش دانشگاهی و اجرایی که با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله برفی (در گام اول) و نظری (در گام دوم) انتخاب شده بودند تا مرحله اشباع نظری مبادرت گردید. علاوه بر آن، داده‌های حاصله، براساس فرایند کدگذاری نظری شامل کدگذاری باز، محوری و گزینشی (انتخابی) و نیز براساس پارادایم نظریه داده بنیاد استراوس و کوربین (۱۹۹۰) در راستای کشف مفاهیم و مقولات فرعی و اصلی و در نهایت تدوین مدل ساختاری عوامل مؤثر بر اشتباهی ریسک در بانک‌های پذیرفته شده در بورس مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

نتایج کیفی و نیز مدل برساخته شده گردند تئوری براساس ارزیابی اعتبار به شیوه ارتباطی و نیز روش ممیزی مورد اعتبار سنجی قرار گرفته است. علاوه بر آن به منظور پایایی سنجی نتایج کیفی و نیز مدل برساخته شده از دو روش قابلیت تکرار پذیری بواسطه استفاده از ضریب پایایی با مقدار بالای ۰.۸ و نیز قابلیت

<sup>۱</sup> - Grounded theory

<sup>۲</sup> Corbin & Straus

انتقال و یا تعمیم پذیری بواسطه استفاده از شیوه نمونه گیری نظری به صورت منظم و جامع و اخذ نمونه های تحقیق از خبرگان اجرایی و دانشگاهی استفاده شده است. جدول ۱؛ لیست مصاحبه شوندهگان را در این تحقیق کیفی گردند تئوری نشان می دهد:

جدول ۱- لیست مصاحبه شوندهگان تحقیق کیفی گردند تئوری

ردیف	جنس	تحصیلات	سابقه	شغل	رشته تحصیلی
۱	مذکر	دکتری	بالای ۳۰ سال	استاد دانشگاه و عضو هیئت علمی - حسابدار رسمی - عضو کمیته فنی و قوانین موسسه حسابرسی مفید راهبر	حسابداری
۲	مذکر	دکتری	بالای ۲۰ سال	استاد دانشگاه و مدیر و شریک موسسه حسابرسی و حسابدار رسمی	حسابداری
۳	مذکر	دکتری	بالای ۲۰ سال	مدیر حوزه ریسک بانک ملت	حسابداری
۴	مذکر	دکتری	بالای ۲۰ سال	مدیر و شریک موسسه حسابرسی و عضو کارگروه بیمه و بانک	حسابداری
۵	مذکر	دکتری	بالای ۱۰ سال	استاد دانشگاه و عضو هیئت علمی	حسابداری
۶	مذکر	دکتری	بالای ۴۰ سال	مدیر و شریک موسسه حسابرسی و عضو کارگروه بیمه و بانک	حسابداری
۷	مذکر	دکتری	بالای ۳۰ سال	استاد دانشگاه و عضو هیئت علمی - حسابدار رسمی -	حسابداری
۸	مذکر	دکتری	بالای ۲۰ سال	مدیر حوزه ریسک بانک تجارت	حسابداری
۹	مذکر	دکتری	بالای ۳۰ سال	استاد دانشگاه و عضو هیئت علمی - حسابدار رسمی	حسابداری
۱۰	مذکر	دکتری	بالای ۲۰ سال	مدیر و شریک موسسه حسابرسی و حسابدار رسمی	حسابداری
۱۱	مذکر	دکتری	بالای ۱۵ سال	عضو هیئت علمی، حسابدار رسمی مالیاتی، کارشناس رسمی قوه قضایه	حسابداری
۱۲	مذکر	دکتری	بالای ۲۰ سال	مدیر حوزه ریسک بانک ملی	حسابداری
۱۳	مذکر	دکتری	بالای ۲۰ سال	مدیر و شریک موسسه حسابرسی و عضو کارگروه بیمه و بانک	حسابداری
۱۴	مونث	دکتری	بالای ۱۰ سال	استاد دانشگاه و عضو هیئت علمی	حسابداری
۱۵	مذکر	دکتری	بالای ۱۵ سال	مدیر و شریک موسسه حسابرسی و حسابدار رسمی	حسابداری

منبع: یافته های پژوهشگر

## ۵- یافته های تحقیق

برای جمع آوری داده‌های این تحقیق در بخش کیفی از مصاحبه استفاده شده است. تمامی مصاحبه‌ها ضبط شده و فایل صوتی کاملاً پیاده سازی شده است. در دو مصاحبه آخر اشباع نظری حاصل شد اما مصاحبه‌ها جهت حصول اطمینان از کفایت داده‌ها صورت گرفت. در هر مصاحبه، هدف از انجام پژوهش و فرآیند مصاحبه برای فرد مصاحبه شونده توضیح داده شده است. در طول فرآیند مصاحبه هم از سوالات بسته و هم سوالات باز استفاده شده است. در این پژوهش به منظور یافتن اطلاعات مورد نظر سعی بر این بوده که با انجام مصاحبه‌ها از مصاحبه شونده خواسته شود تا کلیه اجزای رویکرد مبتنی بر نظریه داده بنیاد در الگوی اشتیهای ریسک در بانکها را بصورت کامل روایت نمایند. تحلیل این نمونه‌ها به صورت گام به گام و پس از پایان یافتن هر مصاحبه انجام گرفته است. بعد از انجام مصاحبه، نسخه نوشتاری آن تایپ شده و پس از مفهوم پردازی در هر مصاحبه، کم کم نکات کلیدی تر و مقوله‌ها استخراج گردیدند.

علاوه بر آن، فرآیند کدگذاری علاوه بر شناسایی شواهد گفتاری (نکات کلیدی)، شامل مفهوم پردازی (استخراج کدها)، مقوله پردازی (کدگذاری محوری) و شناسایی مدل کلی پژوهش (کدگذاری انتخابی) می‌باشد. شواهد گفتاری یا نکات کلیدی وقایع کوچکی هستند که دارای بار معنایی مستقل می‌باشند. نامگذاری مفهومی به شواهد گفتاری را مفهوم پردازی می‌گویند که در این پژوهش با عنوان کد ذکر شده اند. پس از شناسایی و نامگذاری مفاهیم موجود، مفاهیم مشابه بر اساس منطق تلفیق شده و هر یک تحت عنوان یک مقوله ارائه شده و در نهایت مدل پژوهش در قالب مدل داده بنیاد ارائه شده است. بدین ترتیب:

### مرحله اول: کدگذاری باز

در کدگذاری باز مصاحبه بارها و بارها خوانده شد و بعد از نشانه گذاری و شکستن داده‌ها، هر مفهومی که به ذهن می‌رسید در نظر گرفته می‌شد. در این قسمت محدودیتی برای نامگذاری مفاهیم وجود ندارد. بنابراین تعداد کدها در این مرحله بسیار زیاد بود. اما رفته رفته به علت تکراری بودن اطلاعات، این کدها کمتر شد. در این قسمت از پژوهش حاضر، مفهومی‌های مشابه شناسایی شد و زیر عنوان خرده مقوله‌ها و مقوله‌های ویژه ای طبقه بندی شدند. توضیح اینکه، مقوله باید از دیگر مفهومی‌ها انتزاعی تر باشد. نام خرده مقوله در نظر گرفته شده در این پژوهش نیز انتزاعی تر از مفهومی‌هایی است که مجموعه هر خرده مقوله را تشکیل می‌دهند. این روند برای خرده مقوله‌ها رعایت شده است. به طوری که عامل‌های معرفی شده تحت عنوان خرده مقوله، انتزاعی‌ترین نام‌های مفهومی هستند که با برقراری پیوند میان آنها الگوی پژوهش ترسیم می‌شود.

داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها به دقت مورد مطالعه، بررسی و تحلیل قرار گرفت. به داده‌هایی که مشابه یکدیگر بوده اند مفهومی متناسب اختصاص داده شده است و بدین ترتیب تمامی مقوله‌ها و مفهومی‌ها استخراج و شناسایی شده که در مجموع ۱۳ مقوله و ۱۰۰ مفهوم شناسایی شده‌اند که در جدول (۲) قابل مشاهده می‌باشد:

جدول ۲- مفاهیم و مقوله‌های مستخرج از کدگذاری داده‌ها

مفهوم	مقوله	ردیف
<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ نسبت کفایت سرمایه</li> <li>✓ شاخص NPL</li> <li>✓ شاخص LCR</li> <li>✓ نسبت ۱۰۰ تسهیلات گیرنده بزرگ بانک به کل تسهیلات</li> <li>✓ نسبت ۱۰۰ سپرده‌گذار بزرگ بانک به کل سپرده‌ها</li> <li>✓ نسبت تسهیلات ۲۰ ذینفع واحد به کل تسهیلات</li> <li>✓ فرهنگ سازمانی</li> <li>✓ نهادهای نظارتی</li> <li>✓ رقبا</li> <li>✓ میزان نرخ سود</li> <li>✓ شیوه جذب مشتری و بازاریابی</li> </ul>	<p>بلوغ سازمانی</p>	۱
<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ فرایندهای انجام کار</li> <li>✓ میزان تعهد و پذیرش در هر سازمان در خصوص اشتباهی ریسک</li> <li>✓ دسترسی به پرتفوی مناسب منابع مالی</li> <li>✓ تنوع مشتریان</li> <li>✓ دسترسی‌ها و امکانات</li> <li>✓ ظرفیت ریسک بانک‌ها</li> <li>✓ عوامل خارج از بانک‌ها</li> <li>✓ وضعیت نقدینگی</li> <li>✓ فاکتورهای اقتصادی</li> </ul>	<p>عوامل سازمانی</p>	۲
<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ رویکرد ریسک پذیر بودن هیئت مدیره</li> <li>✓ رویکرد ریسک‌گریز بودن هیئت مدیره</li> <li>✓ برنامه‌های خود بانک‌ها</li> <li>✓ قوانین و مقررات بانک مرکزی در خصوص ریسک‌ها</li> <li>✓ ریسک عدم وصول مطالبات</li> </ul>	<p>رویکردهای مناسب ریسک</p>	۳
<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ شیوه مدیریتی در بانک‌ها</li> <li>✓ ساختار تصمیم‌گیری در بانک‌ها</li> <li>✓ استقلال بانک‌ها در تصمیم‌گیری‌ها مستقل‌تر از عوامل خارجی</li> <li>✓ استقلال بانک‌ها در برنامه‌ریزی‌ها، مستقل‌تر از عوامل خارجی</li> <li>✓ تعیین اشتباهی ریسک</li> <li>✓ تعیین ریسک‌پذیری در شاخص‌های اصلی ریسک بانک</li> </ul>	<p>شیوه‌های مدیریتی</p>	۴

ردیف	مقوله	مفهوم
۵	وضعیت ریسک	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ وضعیت ریسک موجود</li> <li>✓ وضعیت ریسک قابل قبول</li> <li>✓ اهمیت برای سرمایه</li> <li>✓ مدیریت سازمان توسط مدیریت ارشد</li> <li>✓ هزینه‌های ناشی از ریسک</li> </ul>
۶	بسط و گسترش ارتباطات	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ سامانه اعتبارسنجی داخلی</li> <li>✓ سامانه ذینفع واحد و اشخاص مرتبط</li> <li>✓ سامانه وثایق و تضمینات</li> <li>✓ سامانه مدیریت دارایی‌ها و بدهی‌ها (منابع و معارف)</li> <li>✓ وضعیت فعلی</li> <li>✓ قوانین و مقررات</li> <li>✓ ساختار سازمانی</li> <li>✓ ساختار کنترل داخلی</li> <li>✓ کمیته‌های تصمیم‌گیری</li> <li>✓ اهداف و استراتژی‌های بانک</li> </ul>
۷	بهبود چارچوب اشتباهی ریسک	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ فرهنگ حاکمیت شرکتی</li> <li>✓ وجود بسترهای اطلاعاتی</li> <li>✓ رشد منابع</li> <li>✓ داشتن برنامه استراتژیک</li> <li>✓ مشخص کردن اهداف اصلی و فرعی سازمان</li> <li>✓ مشخص کردن ریسک اهداف اصلی و فرعی سازمان</li> <li>✓ شناخت روش‌های محاسبه ریسک</li> </ul>
۸	انتظارات نظارتی	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ تعامل با سامانه چک و تعهدات بانک مرکزی به منظور اخذ سوابق چک برگشتی و تسهیلات و تعهدات مشتریان</li> <li>✓ درک ظرفیت ریسک سازمان قبل از شکل دادن استراتژی و تنظیم اشتباهی ریسک</li> <li>✓ مطابقت بانک با قوانین و مقررات</li> <li>✓ سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های قوی در راستای پشتیبانی از کسب و کار بانک</li> <li>✓ وجود چارچوب اشتباهی ریسک موثر</li> <li>✓ تعامل قوی و فعال توسط هیئت مدیره و مدیریت ارشد</li> <li>✓ روابط داخلی قوی در شرکت</li> </ul>

ردیف	مقوله	مفهوم
۹	نظارت و بازخورد استراتژی ریسک	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ مسئولیت پذیری بالای مدیریت ارشد در مورد اشتباهی ریسک</li> <li>✓ خود ارزیابی ریسک و کنترل</li> <li>✓ نظارت بر ریسک بانک در چارچوب اشتباهی ریسک</li> <li>✓ وجود نهادهای نظارتی</li> <li>✓ وجود بیانیه‌های کیفی و معیارهای درست ریسک</li> <li>✓ تقویت زیرساخت فناوری اطلاعات و داده</li> </ul>
۱۰	ریسک‌های مرتبط در بانک	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ ریسک‌ها مربوط به محیط اقتصادی</li> <li>✓ ریسک‌ها مربوط به محیط اجتماعی</li> <li>✓ ریسک‌ها مربوط به محیط سیاسی</li> <li>✓ تحریم‌ها</li> <li>✓ رکود اقتصادی</li> <li>✓ تعیین دستوری نرخ بهره</li> </ul>
۱۱	قوانین و مقررات	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ تعیین دستوری سود بانکی</li> <li>✓ نوسانات نرخ ارز</li> <li>✓ میزان رونق اقتصادی</li> <li>✓ تولید ناخالص ملی</li> <li>✓ تغییر پی در پی قوانین و مقررات</li> <li>✓ همراهی کارکنان</li> <li>✓ عدم شناخت مدیران از ریسک‌ها</li> </ul>
۱۲	تداوم فعالیت	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ بهبود فرایند مدیریت ریسک در بانک‌ها</li> <li>✓ برنامه‌ریزی‌های اشتباهی تک تک ریسک‌ها</li> <li>✓ تعیین بازارها</li> <li>✓ نیاز به ارتباط میان واحدها</li> <li>✓ درهم تنیدگی واحدهای مختلف بانک</li> <li>✓ تهیه خط‌مشی‌های جامع</li> <li>✓ مدیریت ریسک به صورت یکپارچه</li> </ul>
۱۳	بالندگی سازمانی	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ فاکتورهای محیطی</li> <li>✓ پایداری درآمدها</li> <li>✓ پایداری سود</li> <li>✓ ثبات در عملکرد</li> <li>✓ افزایش رتبه اعتباری بانک</li> </ul>

مفهوم	مقوله	ردیف
✓ تسهیلات و روان سازی		
✓ افزایش کارایی		
✓ افزایش اثربخشی		
✓ عدم اتلاف وقت کارکنان		
✓ پاسخگویی در مقابل منابع در اختیار		
✓ بقاء سازمان		
✓ صرفه جویی در هزینه‌ها		
✓ رشد مداوم بانک‌ها و اطمینان از کنترل روی سیستم		

منبع: یافته‌های پژوهشگر

### مرحله دوم: کدگذاری محوری

در کدگذاری محوری و گزینشی، مقوله‌های مستخرج از کدگذاری باز تحت شش دسته شامل مقوله محوری؛ شرایط علی؛ شرایط مداخله‌گر؛ شرایط بستر؛ راهبردها (کنش و واکنش‌ها) و پیامدها براساس پارادایم نظامند گردند. تئوری استراوس و کوربین (۱۹۹۰) قرار گرفته‌اند. به اعتقاد استراوس و کوربین کاربرد این مدل پژوهشگر را قادر می‌کند تا درباره داده‌ها به طور منظم بیندیشد و آنها را به هم مرتبط کند. بنابراین در مدل ساختاری عوامل مؤثر بر اشتباهی ریسک در بانک‌های پذیرفته شده در بورس براساس پارادایم گردند تئوری مقوله‌ها به صورت ذیل در شش دسته از عناصر مدل گردند تئوری قرار می‌گیرند؛ بدین ترتیب:

- ✓ شرایط علی: شرایط علی یا شرایط پیشین (مقدم) حوادث، رویدادها و اتفاقاتی هستند که منجر به وقوع یا توسعه یک پدیده می‌شوند. در مدل فوق: عوامل سازمانی و بلوغ سازمانی در ذیل این شرایط قرار می‌گیرند.
- ✓ شرایط زمینه‌ای: زمینه مجموعه ویژگی‌های خاص مربوط به پدیده است. آنها مجموعه شرایطی خاص است که درون آن راهبردهای عمل/ تعامل انجام می‌شود. در مدل فوق: بسط و گسترش ارتباطات در ذیل این شرایط قرار می‌گیرد.
- ✓ شرایط مداخله‌ای: شرایط مداخله‌ای مجموعه ویژگی‌های عام مربوط به پدیده است. آنها تسهیل‌گر و یا محدود کننده راهبردهای عمل/ تعامل هستند که به یک پدیده ربط دارد. در مدل فوق: وضعیت مدیریت ریسک، بهبود چارچوب اشتباهی ریسک، رویکردهای مناسب ریسک ریسک‌های مرتبط در بانک، قوانین و مقررات و نیز انتظارات نظارتی در ذیل این شرایط قرار می‌گیرند.



پدیده یا مقوله محوری: پدیده به معنای ایده، حادثه، رویداد و واقعه اصلی است که مجموعه ای از کنش ها و یا واکنش ها برای اداره کردن آن هدایت می شوند. یا مجموعه ای از کنش ها به آن مربوط می شوند. در مدل فوق: نظارت و بازخورد استراتژی ریسک در ذیل این شرایط قرار می گیرد.

راهبردهای عمل/ تعامل: راهبردهای عمل و نیز تعامل را کنشگران برای مدیریت، اداره، انتقال دادن با پاسخ به پدیده تحت مجموعه خاصی از شرایط مشاهده شده به کار می گیرند. در مدل فوق: شیوه مدیریتی در ذیل این شرایط قرار می گیرد.

پیامدها: پیامدها برون دادها و یا نتایج کنش و واکنش و یا راهبردهای عمل می باشند. در مدل فوق: بالندگی سازمانی و تداوم فعالیت در ذیل این شرایط قرار می گیرد.

#### مرحله سوم: کدگذاری انتخابی و خلق نظریه

همانگونه که اشاره شد نظریه پردازی داده بنیاد (گرندد تئوری) یک روش تحقیق کیفی است که نام آن برگرفته از عمل استخراج نظریه از تحقیقی است که در داده‌ها نهاده شده است. در واقع بعنوان استراتژی جایگزین رویکردهای سنتی در تحقیقات علمی ظهور کرد این رویکردهای سنتی شدیداً به تست فرضیه‌ها و تکنیک‌های تأییدی، تصدیقی و اشکال کمی تحلیل‌ها متکی بوده اند. با توجه به اینکه محقق در پژوهش حاضر به دنبال «تدوین مدل ساختاری عوامل مؤثر بر اشتباهی ریسک در بانکهای پذیرفته شده در بورس» می‌باشد، به همین منظور محقق همه تلاش خود را به کار بست تا با استفاده از مجموعه منظمی از تکنیکهای کیفی (با رویکرد مبتنی بر نظریه داده بنیاد)، برای دستیابی به نظریه‌ای در مورد عوامل مؤثر بر اشتباهی ریسک در بانکها به شیوه استقرایی مورد استفاده قرار دهند و به مدل مناسب مذکور را پیشنهاد نماید.

نکته قابل توجه که پژوهشگر در فرایند انجام پژوهش نیز به آن تاکید فراوانی داشته بصیرت داشتن، مهارت داشتن در معنی دار نمودن داده‌ها، استعداد درک و قدرت جداسازی عناصر مربوط از عناصر نامربوط؛ استعداد دیدن آنچه در پیش روی ما ظاهر می‌شود، آن هم با عمقی تحلیلی توانایی تشخیص موارد مهم در داده‌ها که قدرت معنی دادن به آنها را دارد، کمک کننده به تنظیم نظریه ای که با واقعیت پدیده مورد مطالعه مطابقت کند؛ می‌باشد. به همین منظور محقق همه تلاش خود را بکار بسته تا در آغاز به مطالعه متون تخصصی و غیرتخصصی غنی بپردازد و در فرایند پژوهش نیز از تجارب حرفه ای اساتید و خبرگان نیز بهره گرفته شود. شایان ذکر است علاوه بر اینکه تجربه‌های شخصی محقق در زمینه موضوع مورد مطالعه، به فهم و درک متون کمک زیادی نموده است؛ تلاش شده تا روند تحلیل داده‌ها کاملاً متناسب با نظریه پردازی داده بنیاد باشد تا نتایج قابل اعتمادی حاصل گردد. نکته قابل تامل نیز بکارگیری راه‌های ایجاد توازن میان خلاقیت و علم در تولید نظام‌مند نظریه حاضر می‌باشد که از جمله آنها می‌توان به (۱) بازگشت متناوب به عقب و پرسیدن سوال؛ (۲) اتخاذ نگرش شکاک و .... اشاره نمود.

همانگونه که در مدل توضیح داده شد که بروز عوامل و شرایطی علی خاصی دست به دست هم داده و موجبات پیدایش یک الگوی ساختاری عوامل بومی مؤثر بر اشتباهات ریسک در بانکهای پذیرفته شده در بورس را فراهم می‌نماید. از جمله این عوامل می‌توان به دو دسته کلی بلوغ سازمانی و عوامل سازمانی اشاره نمود. همچنین مدل عوامل مؤثر بر اشتباهات ریسک در بانکها در بستری خاص اتفاق می‌افتد. بگونه ای که این بستر بر مدل عوامل مؤثر بر اشتباهات ریسک در بانکها تاثیر گذار می‌باشد. از جمله این عوامل می‌توان به بسط و گسترش ارتباطات اشاره نمود. از دیگر سو کنش و واکنش‌های هدفمند برخی از مقوله‌ها می‌تواند منجر به ارائه و بهره‌گیری از الگوی مورد مطالعه گردد که از جمله این عوامل می‌توان به چند دسته کلی وضعیت مدیریت ریسک، بهبود چارچوب اشتباهات ریسک، رویکردهای مناسب ریسک مرتبط در بانک، قوانین و مقررات و نیز انتظارات نظارتی اشاره نمود. بدیهی است برای سیاست‌گذاری عوامل مؤثر بر اشتباهات ریسک در بانکها می‌بایست به عواملی همچون بلوغ سازمان و عوامل سازمانی توجه نمود. در گام بعدی نیز می‌بایست پارامترها و عوامل دیگر مورد توجه ویژه قرار گرفته شود؛ زیرا به نوبه خود از اهمیت بالایی برخوردارند و زمینه‌های لازم را فراهم کرده تا نتیجتاً دارای یک فرایند اثربخش شود. شایان ذکر است این رخداد از طریق راهبردهای شیوه مدیریتی در هدایت و کنترل مقوله محوری نظارت و بازخورد استراتژی ریسک محقق خواهد شد تا در نهایت به نتایج و پیامدهای لازم دست یافته شود. از جمله آن دستاوردها می‌توان به پیامدهای تداوم فعالیت و بالندگی سازمانی اشاره نمود. بنابراین کدگذاری انتخابی مرحله اصلی نظریه‌پردازی داده بنیاد است که بر اساس نتایج کدگذاری باز و محوری به ارائه نظریه می‌پردازد. کدگذاری انتخابی فرآیند یکپارچه سازی و بهبود و پالایش مقوله‌ها است به این ترتیب که محقق با ایجاد یک آهنگ و چیدمان خاص بین مقوله‌ها آنها را برای ارائه و شکل دهی یک نظریه تنظیم می‌کند. در این سطح سعی می‌شود با کنار هم نهادن مقوله‌ها حول مقوله محوری به منزله مضمون اصلی، یک روایت نظری برای پدیده ارائه شده و ضمن آن، حول این رشته اصلی، بین مفاهیم و مقوله‌ها، ارتباطی نظام-مند ایجاد شود. نتایج تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که شیوه‌های مدیریتی و وضعیت ریسک‌ها می‌تواند به طور دقیق: صحیح و معتبر فرایند حسابداری مدیریت رفتاری را به نحو مناسبی ارزیابی، سنجش و تعیین سطح کند تا نهایتاً وضعیت عوامل مؤثر بر اشتباهات ریسک در بانکها مدیریت شود. نتایج کدگذاری انتخابی منجر به استخراج مدل پیشتهادی گردیده است که با توجه به این توضیحات مدل کدگذاری انتخابی و خلق نظریه به صورت نمودار ۱ می‌باشد:



نمودار ۱؛ مدل ساختاری عوامل مؤثر بر اشتیهای ریسک در بانک های پذیرفته شده در بورس براساس

منبع: یافته های پژوهشگر

## ۶- بحث و نتیجه گیری

تحقیق حاضر با هدف تدوین و اعتبارسنجی مدل ساختاری عوامل مؤثر بر اشتیهای ریسک بانک‌های پذیرفته شده در بورس براساس پارادایم گزندد تئوری آغاز شده است. لذا گام‌های پژوهش مرحله به مرحله بر اساس روش نظریه پردازی داده بنیاد پیش رفته و در نهایت بر مبنای ادبیات تحقیق و مصاحبه‌های انجام شده با ۱۵ نفر از خبرگان حوزه مرتبط با موضوع تحقیق، تعداد ۱۰۰ مفهوم و ۱۳ مقوله احصا شده است که از میان مقوله‌ها، یک مقوله به عنوان مقوله مرکزی ظاهر شد تا در کنار ۱۲ مقوله دیگر، اجزای نظریه داده بنیاد به

دست آمده از پژوهش را تشکیل دهند. مقوله مرکزی شناسایی شده در این پژوهش، نظارت و بازخورد استراتژی ریسک بوده است که بقیه مقوله‌ها در رابطه با آن معنا پیدا می‌کنند. مقوله‌ها نیز برای ارائه در مدل تصویری در شش دسته شرایط علی (۲ مقوله)، راهبردها (۱ مقوله)، بستر یا زمینه (۱ مقوله)، شرایط مداخله گر (۶ مقوله)، پیامدها (۲ مقوله) قرار گرفتند. بدین ترتیب:

**شرایط علی:** از میان تمامی مقوله‌ها، ۲ مقوله «بلوغ سازمانی و عوامل سازمانی»، به منزله مقوله‌های شرایط علی در نظر گرفته شده است که بلوغ سازمانی شامل: نسبت کفایت سرمایه، شاخص NPL، شاخص LCR، نسبت ۱۰۰ تسهیلات گیرنده بزرگ بانک به کل تسهیلات و... به شرح جدول ۲ شناسایی و احصاء شده است. علاوه بر آن، عوامل سازمانی شامل: فرایندهای انجام کار، میزان تعهد و پذیرش در هر سازمان در خصوص اشتباهی ریسک، دسترسی به پرتفوی مناسب منابع مالی و... به شرح جدول ۲ شناسایی و احصاء شده است.

**شرایط میانجی یا مداخله‌ای (شرایط عام):** از میان دیگر مقوله‌ها، شش مقوله «رویکردهای مناسب ریسک، بهبود چارچوب اشتباهی ریسک، وضعیت ریسک، ریسک‌های مرتبط در بانک، قوانین و مقررات؛ انتظارات نظارتی» به منزله شرایط مداخله گر در نظر گرفته شده است که راهبرد عمل و تعامل را محدود و یا تسهیل می‌نمایند. در این میان:

- ۱) مقوله ریسک‌های مرتبط در بانک مشتمل بر مفهوم‌های ریسک‌ها مربوط به محیط اقتصادی، محیط اجتماعی، محیط سیاسی، تحریم‌ها، رکود اقتصادی، تعیین دستوری نرخ بهره بوده است.
- ۲) مقوله قوانین و مقررات مشتمل بر مفهوم‌های تعیین دستوری سود بانکی، نوسانات نرخ ارز، میزان رونق اقتصادی، تولید ناخالص ملی، و... به شرح جدول ۲ شناسایی و احصاء شده است.
- ۳) مقوله انتظارات نظارتی مشتمل بر مفهوم‌های تعامل با سامانه چک و تعهدات بانک مرکزی به منظور اخذ سوابق چک برگشتی و تسهیلات و تعهدات مشتریان، درک ظرفیت ریسک سازمان قبل از شکل دادن استراتژی و تنظیم اشتباهی ریسک و... به شرح جدول ۲ شناسایی و احصاء شده است.
- ۴) مقوله بهبود چارچوب اشتباهی ریسک مشتمل بر مفهوم‌های فرهنگ حاکمیت شرکتی، وجود بسترهای اطلاعاتی، رشد منابع، داشتن برنامه استراتژیک، مشخص کردن اهداف اصلی و فرعی سازمان، مشخص کردن ریسک اهداف اصلی و فرعی سازمان، شناخت روش‌های محاسبه ریسک بوده است.
- ۵) مقوله وضعیت ریسک شامل: وضعیت ریسک موجود، وضعیت ریسک قابل قبول، اهمیت برای سرمایه، مدیریت سازمان توسط مدیریت ارشد، هزینه‌های ناشی از ریسک می‌باشد.
- ۶) مقوله رویکردهای مناسب ریسک شامل: رویکرد ریسک پذیر بودن هیئت مدیره، رویکرد ریسک گریز بودن هیئت مدیره، برنامه‌های خود بانک‌ها، قوانین و مقررات بانک مرکزی در خصوص ریسک‌ها و ریسک عدم وصول مطالبات می‌شود.

نتایج این تحقیق کیفی در این بخش با نتایج پژوهش های قره خانی (۱۳۹۶)، صادقی و صادقی (۱۳۹۵)، میو و همکاران<sup>۱</sup> (۲۰۲۲) و ماره (۲۰۱۹) مبنی بر اینکه برخورداری و ارائه چارچوب اشتباهی ریسک بعنوان ابزاری برای تعیین حدود تحمل ریسک حائز اهمیت بوده و مانع از ورشکستگی شرکت ها و موسسات مالی می گردد؛ همخوان بوده و به لحاظ تجربی به تقویت آن می پردازد. علاوه بر آن، نتایج تحقیق حاضر با یافته ها و نتایج تحقیق سلیمانی (۱۳۹۹) مبنی بر نقش موثر هیأت مدیره در اهداف بیانیهی اشتباهی ریسک و حدود تحمل اشتباهی ریسک همخوانی دارد و به لحاظ تجربی به تقویت آن می پردازد. بنابراین همانگونه که راهنمای ۷۳ ISO در سال ۲۰۰۹ اشاره می کند نوع نگرش به ریسک از سوی مدیریت و هیئت مدیره سازمان، سایر ذینفعان داخلی و خارجی بر تمایل و میزان تحمل ریسک و در پیش گرفتن استراتژی های لازم و نیز چارچوب و بیانیه های اشتباهی ریسک تاثیر گذار می باشد.

**شرایط زمینه ای (شرایط خاص):** از میان دیگر مقوله ها، مقوله «بسط و گسترش ارتباطات» به منزله بستر در نظر گرفته شده که در آن راهبردهای کنش و واکنش صورت می پذیرد. این مقوله اصلی خود مشتمل بر مقوله های فرعی سامانه اعتبارسنجی داخلی، سامانه ذینفع واحد و اشخاص مرتبط، سامانه وثایق و تضمینات، سامانه مدیریت دارایی ها و بدهی ها (منابع و معارف، وضعیت فعلی، قوانین و مقررات، ساختار سازمانی، ساختار کنترل داخلی، کمیته های تصمیم گیری، اهداف و استراتژی های بانک است.

**پدیده یا مقوله محوری مقوله:** نظارت و بازخورد استراتژی ریسک نیز به عنوان مقوله محوری تلقی می شود، زیرا این مقوله به معنای رویداد و واقعه اصلی است که مجموعه ای از کنش ها و واکنش ها برای اداره کردن آن هدایت می شوند و یا مجموعه ای از کنش ها به آن مربوط می شوند. مقوله نظارت و بازخورد استراتژی ریسک مشتمل بر مفهوم های مسئولیت پذیری بالای مدیریت ارشد در مورد اشتباهی ریسک، خود ارزیابی ریسک و کنترل، نظارت بر ریسک بانک در چارچوب اشتباهی ریسک، وجود نهادهای نظارتی، وجود بیانیه های کیفی و معیارهای درست ریسک، تقویت زیرساخت فناوری اطلاعات و داده بوده است.

**راهبرد عمل و تعامل:** از میان تمامی مقوله ها، مقوله «شیوه های مدیریتی» به منزله راهبرد عمل در نظر گرفته شده است. زیرا این مقوله ها به عنوان کنش و واکنش های هدفمندی هستند که بواسطه هدایت و نظارت و بازخورد استراتژی ریسک منجر به ارائه و بهره گیری از یک الگوی «ساختاری عوامل مؤثر بر اشتباهی ریسک در بانکها» می شود. شیوه های مدیریتی شامل: شیوه مدیریتی در بانکها، ساختار تصمیم گیری در بانکها، استقلال بانکها در تصمیم گیری ها مستقل تر از عوامل خارجی، استقلال بانکها در برنامه ریزی ها، مستقل تر از عوامل خارجی، تعیین اشتباهی ریسک، تعیین ریسک پذیری در شاخص های اصلی ریسک بانک می باشد. بنابراین، همانگونه که کوزو در بیانیه خود مطرح می کند، در تدوین مجموعه مدیریت ریسک یکپارچه زمانی ارزش ناشی از فعالیت های شرکت حداکثر می شود، که مدیریت مجموعه ای از استراتژی ها را برای ایجاد توازن

<sup>1</sup> - Mio et al

مطلوب بین بازده و ریسک‌های مرتبط بکار برده و به منظور دستیابی به اهداف، منابع سازمان را به طور مؤثر و کارآمد بکار گیرد. نتایج تحقیق حاضر در این بخش با یافته‌ها و نتایج تحقیق یاری و همکاران (۱۴۰۰)، خسرویانی و حیدرپور (۱۴۰۱)، چن، پودولسکی و ویراراگوان (۲۰۱۵)، رحمان، نیلسن، خان و انکاما (۲۰۲۰)، ونگ، ژئو و چنگ (۲۰۱۳)، بیکر و وارگلر (۲۰۰۲) و برینک و همکاران (۲۰۱۸)، مبنی بر نقش مؤثر مدیریت و شیوه‌های مدیریتی در نظارت و بازخورد ریسک‌ها و استراتژی‌ها و برنامه‌های مرتبط با آن همخوانی دارد و به لحاظ تجربی به تقویت آن می‌پردازد.

### پیامدها

دو مقوله «تداوم فعالیت و بالندگی سازمانی» نیز به منزله نتایج و پیامدهای حاصل از پیاده‌سازی راهبرد عمل یک الگوی «ساختاری عوامل مؤثر بر اشتباهی ریسک در بانکها» در نظر گرفته شده‌اند، زیرا این مقوله‌ها نتایج حاصل از راهبرد و کنش و واکنش‌ها هستند. بدین ترتیب:

مقوله تداوم فعالیت مشتمل بر مفهومی‌های بهبود فرایند مدیریت ریسک در بانکها، برنامه‌ریزی‌های اشتباهی تک تک ریسک‌ها، تعیین بازارها، نیاز به ارتباط میان واحدها و... به شرح جدول ۲ شناسایی و احصاء شده است.

مقوله بالندگی سازمانی مشتمل بر مقوله‌های فرعی فاکتورهای محیطی، پایداری درآمدها، پایداری سود، ثبات در عملکرد، افزایش رتبه اعتباری بانک و... به شرح جدول ۲ شناسایی و احصاء شده است. با توجه به آنکه مدل پیشنهادی در این تحقیق دربردارنده سطوح تحلیل مختلفی بوده است، از این رو سعی گردیده تا پیشنهادها را کاربردی مشخصی به شرح ذیل ارائه گردد:

- (۱) بر مبنای مقوله‌ها و مفاهیم مدل پیشنهادی توصیه می‌شود در غالب یک طرح مبسوط و جامع، تلاش شود تا الزامات سیاستها و همچنین مأموریت و رسالت اشتباهی ریسک در بانکها در مرکز توجه قرار گیرد و تاکید خاصی بر روی آنها صورت پذیرد. علاوه بر آن پیشنهاد می‌شود که بستری مناسب تعبیه شود تا سیاستها و قوانین حمایتی بانکها در حوزه ارائه اشتباهی ریسک در بانکها در وضعیت مناسبی اتخاذ شوند. فلذا می‌توان در چنین وضعیتی انتظار داشت که از اشتباهی ریسک در بانکها به طور بهینه و اثربخش استفاده شده و از مزایای آن بهره برداری نمود.
- (۲) همچنین توصیه می‌شود به طور کاملاً تخصصی و برنامه‌ریزی شده بر روی زیر ساخت‌های ارائه اشتباهی ریسک در بانکها و پتانسیل‌های موجود و همچنین تکنولوژی‌های موجود در حوزه مربوطه به صورت توأمان سرمایه‌گذاری لازم صورت پذیرد.
- (۳) تغییر و تحولات در عرصه فناوریهای نوین متعدد از جمله اشتباهی ریسک در بانکها که سال‌های اخیر رخ داده است، بسیاری از بانکها را تحت تاثیر قرار داده است. نهادهای فعال در این عرصه نیز از این قاعده مستثنی نبوده است، لذا پیشنهاد می‌گردد با برنامه‌ریزی‌های عملیاتی تدابیری در جهت همسو نمودن یا هم‌افزایی این نهادها اتخاذ گردد.

۴) نتایج حاصله موید آن است که شیوه‌های مدیریتی و وضعیت ریسک به عنوان یکی از کلیدی‌ترین عوامل، نقش بسیار اثرگذاری در استقرار و پیاده سازی موفق اشتباهی ریسک در بانکها دارند. لذا پیشنهاد می‌گردد در سطوح بالای سازمانی نهادهای فعال مربوطه به این عوامل توجه بیشتری صورت پذیرد و مقید به استفاده از اشتباهی ریسک در بانکها باشند.

۵) در نهایت پیشنهاد می‌شود مدیران بانک‌های فعال در عرصه اشتباهی ریسک در بانکها همه تلاش خود را بکار بندند تا با استفاده از نیروی انسانی اثربخش، سیاست‌ها و برنامه‌ها، تدوین استراتژی محتوا؛ تمرکز ویژه روی اشتباهی ریسک؛ در فرایند بانک داری داشته باشند تا دستاوردهای اثربخش تری کسب کنند.

#### فهرست منابع

- استراوس، آنسلم و کوربین، جولیت، ۱۹۹۰. مبانی پژوهش کیفی (فنون و مراحل تولید نظریه زمینه ای)، مترجم: ابراهیم افشار (۱۳۹۷)، تهران، نشر نی، چاپ هفتم.
- ابراهیمی، عباس، رخیده، محمد رضا، و خمش‌آیا، احمد، ۱۳۹۷. مدل‌سازی ساختاری تفسیری عوامل مؤثر مدیریت تداوم کسب‌وکار در شرکت‌های کوچک و متوسط. دومانهنامه بررسیهای بازرگانی، ۱۷(۹۷)، صص. ۱۱۴-۱۳۰.
- احمدپور، علیرضا، ۱۳۹۷. رابطه بین کارایی ریسک اعتباری و تغییر بهره‌وری در بانک‌های ایران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید بهشتی.
- حسینی، سیدرضا، آذین فر، کاوه، داداشی، ایمان، و رضا، فلاح، ۱۴۰۱. تأثیر مدیریت ریسک بر رابطه بین استراتژی گرایش به بازار و استراتژی گرایش به کارآفرینی با ریسک شرکت. پژوهش‌های حسابدار مالی و حسابرسی، ۱۴(۵۶)، صص. ۱۳۷-۱۶۰.
- خسرویانی، مهدی و فرزانه حیدریپور، ۱۴۰۱. مدل‌سازی جهت پیش‌بینی ریسک نقدینگی بانک‌های دولتی ایران با استفاده از شبکه‌های عصبی مصنوعی و شاخص‌های حسابداری. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۴(۵۵)، صص. ۱۶۳-۱۸۰.
- خموشی، غلامرضا، ۱۳۹۶. بررسی رابطه‌ی میان کنترل ریسک‌های مالی و مدیریت ریسک اعتباری در موسسات مالی و اعتباری (مطالعه موردی: بانک ملت). علوم اقتصادی، ۶(۱۸)، صص. ۱۱۳-۱۳۷.
- دمیرچی، نعیمه، ۱۳۹۶. مدیریت ریسک اعتباری با به‌کارگیری مدل‌های سوآپ نکول اعتباری. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه فردوسی مشهد.
- رضایی، فرزین؛ فیروزعلیزاده؛ اکرم؛ نورمحمدی، الهام، (۱۳۹۹)، رابطه توانایی مدیریت با اجزاء مدیریت ریسک یکپارچه. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۲(۴۸)، صص. ۴۱-۲۳.

- زرین، سامان، (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر بر ریسک سیستماتیک اشخاص حقوقی موسسات مالی و اعتباری (مطالعه موردی: شعب موسسه مالی و اعتباری قوامین، شهر تهران). پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی. واحد تهران مرکزی.
- سعادت جوی، مهران، (۱۳۹۴). تاثیر متغیرهای کلان اقتصادی (نرخ ارز و تورم) بر روی ریسک سیستماتیک مشتریان حقوقی بانک ملی ایران. پژوهش های مدیریت، دوره ۲۱(۸۶)، صص. ۱-۱۰.
- سلیمانی، زهرا، (۱۳۹۹). بررسی تطبیقی چارچوب بیانیه اشتباهی ریسک در صنعت بانکداری و بانک های ایرانی. دانشگاه خاتم، دانشکده مدیریت و مالی.
- صادقی خوانساری، محمد و صادقی خوانساری، امیر، ۱۳۹۵. معرفی بیانیه اشتباهی ریسک برای موسسات مالی و اعتباری با تاکید بر ریسک های بازار و عملیاتی. سومین همایش ملی حسابداری، مدیریت و اقتصاد ایران، بندرگز.
- عارف منش، زهره، رامشه، منیژه، و شکوهی، حامد، ۱۴۰۱. رابطه بین مدیریت ریسک سازمانی و عملکرد شرکت با نقش مزیت رقابتی و سواد مالی. پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۴(۵۴)، صص. ۷۹-۱۰۰.
- علیزاد اصل، فرهاد، ۱۳۹۷. بررسی ارتباط نظریه تحلیل بقا و مدیریت ریسک اعتباری دریافت کنندگان تسهیلات (مطالعه موردی: بانک ملت). پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید بهشتی.
- فخارزاده، احسان، ۱۳۹۵. بررسی ارتباط بین سود قابل پیش بینی سهام و ریسک شرکت در شرکت های بورس اوراق بهادار تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی. واحد اسلامشهر.
- قره خانی، محسن، ۱۳۹۶. ارائه چارچوب اشتباهی ریسک بعنوان ابزاری برای تعیین حدود تحمل ریسک موسسات بیمه. انجمن حرفه ای صنعت بیمه.
- قره خانی، محسن و نصیری، فاطمه، ۱۳۹۴. نقش اشتباهی ریسک در پیاده سازی مدیریت ریسک سازمان. دوازدهمین کنفرانس بین المللی مهندسی صنایع، تهران.
- قره خانی، محسن و نصیری، فاطمه، ۱۳۹۴. تعیین حدود مجاز ریسک در مدیریت ریسک شرکت های بیمه. بیست و دومین همایش ملی و هشتمین همایش بین المللی بیمه و توسعه، تهران.
- قره خانی، محسن و نصیری، فاطمه، ۱۳۹۴. ارائه چارچوب اشتباهی ریسک بعنوان ابزاری برای تعیین حدود تحمل ریسک موسسات بیمه. سیزدهمین کنفرانس مدیریت، بخش علمی- پژوهشی.
- کاویانی، میثم، ۱۳۹۶. مروری بر مفهوم ریسک سرایت در حوزه بانکها. روزنامه جهان اقتصاد، ۱۳۹۶/۰۶/۲۹.
- یاری، فاطمه، مهرآذین، علیرضا، یاریفر، رضا، و مسیح آبادی، ابوالقاسم، ۱۴۰۰. اشتباهی ریسک، ریسک تداوم فعالیت، توانایی و پاسخگویی مدیریت. حسابداری و منافع اجتماعی، ۱۱(۲)، صص. ۱-۲۰.
- Akdag, S., İskenderoglu, Ö., & Alola, A. A. (2020). The volatility spillover effects among risk appetite indexes: insight from the VIX and the rise. Letters in Spatial and Resource Sciences, 13(1), 49-65.



- Anh, T., Thi, L., Quang, H., & Thi, T. (2020). Factors influencing the effectiveness of internal control in cement manufacturing companies. *Management Science Letters*, 10(1), pp.133-142.
- Baker, M. and Wurgler, J. (2002). Market Timing and Capital Structure, *Journal of Finance*, Vol. 57, pp. 1-32.
- Bekaert, G., Engstrom, E. C., & Xu, N. R. (2022). The time variation in risk appetite and uncertainty. *Management Science*, 68(6), 3975-4004.
- Brink, A. G., Gouldman, A., & Victoravich, L. M. (2018). The effects of organizational risk appetite and social pressure on aggressive financial reporting behavior. *Behavioral Research in Accounting*, 30(2), 23-36.
- Chen, Y., Podolski, E. J., & Veeraraghavan, M. (2015). Does managerial ability facilitate corporate innovative success? *Journal of empirical finance*, 34, pp.313-326.
- De Zwart, F. (2022). Risk Culture, Risk Appetite and Risk Appetite Statements. In *The Key Code and Advanced Handbook for the Governance and Supervision of Banks in Australia* (pp. 1063-1094).
- Dorofee, A. J. (2018). *Continuous risk management guidebook*. Pittsburg: Software Engineering Institute, Carnegie Mellon University.
- Fatou, M., Neamtu, I., & van Wijnbergen, S. (2022). Risk-Taking, Competition and Uncertainty: Do Contingent Convertible (CoCo) Bonds Increase the Risk Appetite of Banks?.
- Fettahoglu, S. (2019). Relationship Between Credit Default Swap Premium and Risk Appetite According to Types of Investors: Evidence From Turkish Stock Exchange. *Journal of Accounting & Finance*, (84).
- Gong, X., Yu, C., & Min, L. (2021). A cloud theory-based multi-objective portfolio selection model with variable risk appetite. *Expert Systems with Applications*, 176, 114911.
- Lawson, B.P., Muriel, L., & Sanders, P.R. (2017). A survey on firms' implementation of COSO's 2013 Internal Control-Integrated Framework. *Research in accounting regulation*, 29(1), pp.30-43.
- Li, Z., Ying, Q., Chen, Y., & Zhang, X. (2022). Managerial risk appetite and asymmetry cost behavior: evidence from China. *Accounting & Finance*, 60(5), 4651-4692.
- Mare, S. (2019). *Principles for an operational risk appetite framework for a bank: a South African perspective* (Doctoral dissertation).
- Mio, C., Agostini, M., & Panfilo, S. (2022). Bank risk appetite communication and risk taking: the key role of integrated reports. *Risk analysis*, 42(3), 634-652.
- Posch, A. (2020). Integrating risk into control system design: The complementarity between risk-focused results controls and risk-focused information sharing. *Accounting, organizations and society*, 86, 101126.
- Rahman, M. T., Nielsen, R., Khan, M. A., & Ankamah-Yeboah, I. (2020). Impact of management practices and managerial ability on the financial performance of aquaculture farms in Bangladesh. *Aquaculture Economics & Management*, 24(1), pp.79-101.
- Schätter, Frank, et al. (2019), "A decision support methodology for a disaster-caused business continuity management." *Decision Support Systems*, 118, pp.10-20.
- Ullah, S., Mufti, N. A., Qaiser Saleem, M., Hussain, A., Lodhi, R. N., & Asad, R. (2022). Identification of Factors Affecting Risk Appetite of Organizations in Selection of Mega Construction Projects. *Buildings*, 12(1), 2.

## Abstract

<https://sanad.iau.ir/journal/faar/Article/1073462>

### Designing and Validating the Structural Model of Factors Affecting Risk Appetite Based on the Grounded Theory Paradigm

Milad Nikkhah<sup>1</sup>  
Mahdi Beshkooh<sup>2</sup>  
Hosein Kazemi<sup>3</sup>

Received: 27 / April / 2024 Accepted: 08 / June / 2024

#### Abstract

The present study aims to design and validate a structural model for factors affecting risk appetite in accepted banks in the stock exchange based on the grounded theory paradigm. In this regard, the research data were collected through semi-structured interviews with 15 experts in the field of accounting. The experts were selected using snowball sampling (in the first step) and theoretical sampling (in the second step). The collected data were analyzed and resulted in 100 concepts and 13 categories reaching theoretical saturation. The qualitative findings of this research, according to the elements of the Strauss and Corbin's grounded theory paradigm (1990), revealed that causal conditions include organizational factors and organizational maturity. Contextual conditions encompass the expansion and extension of communications. Intervening conditions involve risk management status, improvement of risk appetite framework, appropriate risk approaches, relevant risks in the bank, laws and regulations, as well as supervisory expectations. The central phenomenon or core concept includes risk strategy supervision and feedback, and action/interaction strategies consist of managerial methods. Consequences involve organizational growth and sustainability. To validate the constructed model and research findings, two assessment methods were used: communicative assessment and discriminative (diagnostic) assessment. For reliability assessment, repeatability and transferability were employed.

**Key words:** Risk Management, Risk Appetite, Grounded Theory Paradigm.

<sup>1</sup> Department of Accounting, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran. miladnikkhah19@gmail.com

<sup>2</sup> Department of Accounting, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran, (Corresponding Author). beshkooh@gmail.com

<sup>3</sup> Department of Accounting, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran. kazemiho@yahoo.com